

Порівняльний зворот

Вправа «Розпізнавання мови ворожнечі та прийомів дегуманізації в порівняльних зворотах»

Опис. Вправа продовжує тему мови ворожнечі, уведено в темі «Словосполучення й речення», і передбачає закріплення розуміння цього явища та розвиток уміння розрізняти мову ворожнечі в усному та письмовому мовленні. Учням потрібно буде виокремити серед наведених порівняльних зворотів ті, які можуть принизити або образити людину, а потім замінити їх на прийнятні порівняння. У вправі додатково пропонуємо пояснити неправомірність порівняння людини з деякими тваринами та розкрити сутність одного з прийомів інформаційної війни — дегуманізації.

Учень має знати

- » що таке порівняльний зворот;
- » виділення порівняльних зворотів комами.

Учень має розуміти

- » виражальні можливості речень із порівняльними зворотами;
- » як критично оцінювати подану ЗМІ інформацію; як обґрунтовувати необхідність обережного та критичного до неї ставлення.

Учень має вміти

- » визначати порівняльні звороти в реченні;
- » аргументувати належність слова до певної групи лексики;
- » здійснювати адекватний добір слів для складання висловлення певного змісту і стилю.

Вправа «Розпізнавання мови ворожнечі та прийомів дегуманізації в порівняльних зворотах»

Мета

- » навчити знаходити маркери неетичного спілкування та замінювати невдалі порівняння на прийнятні.

Уміння і навички з інфомедійної грамотності

- » ідентифікувати мову ворожнечі та протидіяти їй;
- » ідентифікувати стереотипи й дискримінацію та протидіяти їм;
- » обґрунтовувати власну позицію.

Що необхідно підготувати до уроку

- » проєктор;
- » ноутбук;
- » презентацію.

ЗАПИТАЙТЕ

Чи пам'ятаєте ви, що таке мова ворожнечі та стереотипи?

НАГАДАЙТЕ учням визначення понять «мова ворожнечі» та «стереотипи».

Мова ворожнечі (англ. hate speech) — це будь-яке дискримінаційне та / або некоректне висловлювання щодо окремих груп чи спільнот або щодо окремих людей як представників цих спільнот (може бути за різними ознаками: національною, релігійною, соціальною, статтю тощо).

Стереотипи — спрощені узагальнені уявлення про групи людей, які немовби поведуться однаково.

ПОКАЖІТЬ таблицю з уроку 7.

ЗАПИТАЙТЕ учнів, чому слова з першого стовпчика не бажано вживати? (Ці слова образливі, ми таким чином ніби повідомляємо людині, що з нею щось не так, вона неповноцінна та не заслуговує на повагу.)

ЗАВДАННЯ. У таблиці зі словосполученнями нижче знайти порівняльні звороти, у яких є ознаки мови ворожнечі або використано стереотип з метою приниження. Самостійно в зошиті замінити ці порівняння на більш прийнятні. Створити речення з одним із порівняльних зворотів, які виправили учні. Пояснити вживання коми при порівняльному звороті. Зауважити, що порівняльні звороти вводять у речення за допомогою сполучників як, мов, наче, неначе, неначебто, ніби, нібито, немов, немовбито, буцім.

Мова ворожнечі

це будь-яке дискримінаційне та / або некоректне висловлювання щодо окремих груп чи спільнот або щодо окремих людей як представників цих спільнот (може бути за різними ознаками: національною, релігійною, соціальною, статтю тощо).

Стереотипи

— спрощені узагальнені уявлення про групи людей, які немовби поведуться однаково.

.....

.....

.....

.....

.....

 ПРИМІТКА. Другий стовпчик — це приклади для вчителя (можуть бути й інші варіанти, на ваш розсуд). Діти бачать лише список висловів із порівняльними зворотами в початковому вигляді. Якщо у вашому класі є представники однієї з груп людей, про які йдеться (євреї, татари, темношкірі, роми, діти з вадами слуху), на свій розсуд, ви можете виключити ці порівняльні звороти.

Струнка, наче тополя	
Співає, немов соловейко	
Налетіли, як татари	<i>Налетіли, як вітри восени</i>
Плентаєшся, ніби старий дід	<i>Рухаєшся повільно, ніби в уповільненій зйомці</i>
Дивиться, наче побитий собака	
Ховаєшся, ніби злочинець	<i>Ховаєшся, наче мишеня від кішки</i>
Неосяжний, мов океан	
Галасливі, наче цигани	<i>Галасливі, як горобці навесні</i>
Розмовляю з тобою, ніби з глухим	<i>Розмовляю з тобою, наче сама з собою</i>
Непохитний, наче могутній дуб	
Емоційний, неначе дівчисько	<i>Емоційний, як актор на сцені</i>
Суворий, як батько	
Тиняєшся, як бомж	<i>Блукаєш, ніби самотній мандрівник</i>
Хитрий, немов жид	<i>Хитрий, наче стратег на війні</i>
Сміливий, як козак	
Поводишся, наче базарна баба	<i>Поводишся, як емоційно невірноважена людина</i>
Бездушний, наче камінь	

Будьте уважні, не поширюйте слова мови ворожнечі!

Неправильний варіант, з ознаками мови ворожнечі	Рекомендований варіант, без ознак мови ворожнечі
ЦИГАНИ	РОМИ
ХОХЛИ	УКРАЇНЦІ
МОСКАЛІ, КАЦАПІ	РОСІЯНИ
НЕГРИ	ТЕМНОШКІРІ
ЖИДИ	ЄВРЕЇ
ОСОБИ КАВКАЗЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ	ВІРМЕНИ / АЗЕРБАЙДЖАНЦІ / ГРУЗІНИ ТА ІН.
ІНВАЛІДИ, ЛЮДИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ, НЕПОВНОСТІПНІ	ЛЮДИ З ІНВАЛІДНОСТЮ, ЛЮДИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ (з уточненнями, наприклад, освітніми потребами)

КАЛКА	ЛЮДИНА, ЩО ОТРИМАЛА ІНВАЛІДНОСТЬ
СЛІПІ	НЕЗРЯЧІ
НАРКОМАН	ЛЮДИНА З НАРКОТИЧНОЮ ЗАЛЕЖНОСТЮ
АЛКОГОЛІК	ЛЮДИНА З АЛКОГОЛІЧНОЮ ЗАЛЕЖНОСТЮ
ТЕРОРИСТ	УЧАСНИК ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЧЛЕН ТЕРОРИСТИЧНОГО УТРУПОВАННЯ, ЛЮДИНА, ЗАСУДЖЕНА ЗА СКОЄННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ
ЗЛОЧИНЕЦЬ	ЛЮДИНА, ЗАСУДЖЕНА ЗА СКОЄННЯ ЗЛОЧИНУ
БОМЖІ	БЕЗКАТЧЕНКИ, БЕЗПРИТУЛЬНІ, БЕЗДОМНІ

- Струнка, наче тополя
- Співає, немов соловейко
- Налетіли, як татари
- Плентаєшся, ніби старий дід
- Дивиться, наче побитий собака
- Ховаєшся, ніби злочинець
- Неосяжний, мов океан
- Галасливі, наче цигани
- Розмовляю з тобою, ніби з глухим
- Непохитний, наче могутній дуб
- Емоційний, неначе дівчисько
- Суворий, як батько
- Тиняєшся, як бомж
- Хитрий, немов жид
- Сміливий, як козак
- Поводишся, наче базарна баба
- Бездушний, наче камінь

 ЗАПИТАЙТЕ. У яких словосполученнях ви вбачаєте мову ворожнечі або стереотипи? Поясніть свій вибір.

ПРИМІТКА. ЗВЕРНІТЬ УВАГУ учнів, що іноді саме слово не є маркером мови ворожнечі, але в контексті порівняння набуває такого значення, як-от зі словом «татари». Також зверніть увагу, що бажано замінити розмовно-просторічні слова на їхні літературні синоніми (плентаєшся, тиняєшся).

Для приміток:

ЗАПИТАЙТЕ

- Що може відчувати людина, до якої звертаються в такій манері? (*Образу, бажання захищатися.*)
- Яке емоційне забарвлення мають ці порівняння? (*У цих порівняннях є приниження, засудження, неповага, стереотипне узагальнення*)
- Чи можна в порівняннях замінити слова, які є маркером мови ворожнечі, на більш прийнятні (ті, що наведені в першій таблиці з уроку 7)? (*Ні.*) Чому? (*Бо в контексті негативного порівняння навіть у прийнятній формі це сприймається як спрощене уявлення, стереотип.*)
- З чим або з ким можна порівняти, щоб це було толерантно та емоційно нейтрально? (*З іншою людиною з подібними ознаками, з природними явищами тощо.*)

ПРИМІТКА. Імовірно, учні запропонують варіант порівняння із твариною. Це порівняння заслуговує окремої уваги й може стати основою для обговорення одного з маніпулятивних прийомів, який часто застосовується під час інформаційної війни, — дегуманізації. Спочатку можна обговорити, що порівняння з тваринами, які мають поважний або романтичний образ, може сприйматися людиною позитивно та схвально (лев, орел, голубка, лебідь, соловей). А от порівняння з деякими тваринами може бути образливим через стереотипи або негативні уявлення про цю тварину, що існують у нашій культурі (таргани, щури, свині, змії, тощо....) Тож порівняння із тваринами потрібно вживати обережно або взагалі їх уникати.

ЗАПИТАЙТЕ. Чи траплялися вам карикатури або плакати, на яких людину або групу людей зображено у вигляді тварин? Як ви вважаєте, якщо це порівняння з твариною, з якою в нас негативні асоціації, якої мети хочуть досягти автори такого зображення? (*Маніпуляція нашим ставленням до людини або людей через негативні асоціації з цією твариною, адже ми їх будемо підсвідомо ототожнювати.*)

ПОЯСНІТЬ. Цей прийом називається дегуманізацією.

Дегуманізація — це позбавлення людини її людської сутності. Коли ми вербально, графічно чи якимось іншим чином надаємо людині чи групі людей образу тварини, таким чином ми виносимо її за межі категорії «людина» й переносимо на неї відповідні риси — залежно від того, з чим порівнюємо.

Цим прийомом активно користуються як маніпулятивним компонентом в інформаційній війні. Але дегуманізація — не винахід сучасності. Порівняння ворога зі звіром існує, мабуть, стільки, скільки люди воюють між собою. Наприклад, середньовічні хрестоносці з легким серцем убивали невірних, бо вважали тих недолюдьми, які не пізнали справжнього бога. Щось подібне відчували колонізатори Америки й Африки, знищуючи мільйони «напівлюдей-напівтварин».

Дегуманізація

— це позбавлення людини її людської сутності. Коли ми вербально, графічно чи якимось іншим чином надаємо людині чи групі людей образу тварини, таким чином ми виносимо її за межі категорії «людина» й переносимо на неї відповідні риси — залежно від того, з чим порівнюємо.

Коли ми ототожнюємо когось із твариною чи предметом, ми таким чином

1. наділяємо його якостями, з якими асоціюється предмет;
2. ставимо себе вище за нього (бо ми — люди) й даємо собі право на власний розсуд нав'язувати йому свою волю, обмежувати його тваринні (примітивні) потреби з висоти свого розуму.

Для приміток:

ДОПОВНІТЬ. Найстрашніша сила дегуманізації в тому, що вона розв'язує руки для насильства. У людини в умовах культури формується табу на убивство. Убивство подібної собі істоти інстинктивно сприймається як щось неприродне. Але коли ворог порівнюється із твариною, то це табу на вбивство знімається. Ворог — хижий звір, він хоче на тебе напасти. Щоб захистити себе, ти маєш його вбити.

ПІДСУМУЙТЕ. Тож наступного разу, коли ви побачите зображення людини у вигляді тварини або почуєте словесне порівняння, будьте уважними. Оцініть, як на вас впливає такий прийом, чи змінюється ваше ставлення до цієї людини, чи спонукає вас до якихось дій. Тепер ви краще розумієте, до яких наслідків може приводити вживання слів з ознаками мови ворожнечі. Ви вже знаєте, що вживання таких слів у порівняльних зворотах закріплює стереотипні уявлення й має на меті, можливо несвідому, але все ж таки неповагу та приниження. Розвиток критичного сприйняття та уваги до емоційної складової (уявляйте, як би ви почувалися, якщо ці слова були би спрямовані на вас) допоможе вам ідентифікувати та протидіяти ознакам неетичного спілкування.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ. Увести порівняльні звороти в речення, при цьому уникати дегуманізації та мови ворожнечі.

1. Як вовк.
2. Як кришталь.
3. Мов залізна брама середньовічного замку.
4. Як черешневий цвіт.
5. Як горох.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

СЛОВНИК

Мова ворожнечі (англ. hate speech) — це будь-яке дискримінаційне та / або некоректне висловлювання щодо окремих груп чи спільнот або щодо окремих людей як представників цих спільнот (може бути за різними ознаками: національною, релігійною, соціальною, статтю тощо).

Стереотипи — спрощені узагальнені уявлення про групи людей, які немовби поведуться однаково.

Дегуманізація — це позбавлення людини її людської сутності. Коли ми вербально, графічно чи якимось іншим чином надаємо людині чи групі людей образу тварини, таким чином ми виносимо її за межі категорії «людина» і переносимо на неї відповідні риси — залежно від того, з чим порівнюємо.

ДЖЕРЕЛА

1. Шутов Роман. Дегуманізація як інструмент інформаційної війни [Електронний ресурс] // MediaSapiens. — 06.06.2014. — Режим доступу до ресурсу: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/574/2014-06-06-degumanizatsiya-yak-instrument-informatsiinoi-viini/>.

Для приміток:

АВТОРКА: Тетяна Коваленко

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

Матеріали розроблені в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Використання матеріалів дозволене лише з некомерційною метою і за умови посилання на проєкт та IREX.

Для приміток:

Area with horizontal dotted lines for taking notes.

Для приміток:

A series of horizontal dotted lines for writing notes.